

Kan palliativ cytostatika lindra cancersymtom?

2020-12-18

Referat av **Peter Strang**, onkolog och professor i palliativ medicin vid Karolinska Institutet. Referatet publicerades ursprungligen i PKC:s Nyhetsbrev #62 i december 2020.

Nytan med palliativ cytostatika

Om en cancersjukdom sprider sig med fjärrmetastaser är den som regel inte botbar, men man kan leva länge med hjälp av cytostatika, hormonbehandling och så kallade målsökande preparat. I vissa fall kan överlevnadsvinsten handla om flera år, vilket då blir ett viktigt mål för patienten.

Ofta tänker man sig att cytostatika kan ha denna livsförlängande effekt, men ibland till priset av tunga biverkningar. Men kan det också förhålla sig så att framgångsrik cytostatikabehandling kan minska cancerutlösta symtom?

Intervju med 35 cancerläkare

I en intervju med 35 läkare som arbetade med cancer och hematologiska maligniteter, ville vi veta om palliativ cytostatika kan lindra cancersymtom. Vi vet ju att behandlingarna kan leda till biverkningar som illamående och trötthet – men händer det att man ser motsatsen? Att symtombilden rent av blir bättre?

Första linjens behandlingar kan lindra symtom

Det finns publicerade studier som visar att om första linjens behandling, det vill säga första behandlingen man ger när man upptäcker metastaser, kan ha både en livsförlängande och en symtomlindrande effekt. Den bakomliggande orsaken är att om tumören slutar växa och rent av minskar, så minskar också symtomen.

I intervjustudien höll deltagarna med om detta. Om behandlingen var framgångsrik också röntgenmässigt, så var det vanligt att cancersymtomen minskade. Det gällde framför allt första linjens behandling och ibland även andra linjens behandling, det vill säga den behandling man byter till om den första behandlingen inte fungerar. Däremot var det bara undantagsvis man såg

minskade symtom vid tredje linjens behandling – då var det vanligare att biverkningarna dominerade.

Vilka cancersymtom kan minska?

Det vanligaste svaret var smärta, framför allt skelettmetastassmärta, vid framgångsrik cancerbehandling. Men också andra smärtor kan minska, till exempel leversmärta, kranialnervssmärta (nervsmärtor i ansiktet) vid huvud-halscancer, koliksmärtor vid mag-tarmcancer, liksom smärtor från hudmetastaser.

Ett lite mer oväntat svar var att i vissa fall kan också illamåendet minska, framför allt om det rör sig om illamående som uppkommer på grund av obstruktion (förträngningar). Om tarmstoppet upphör vid framgångsrik behandling, kan illamåendet också släppa. Ett exempel som ofta nämndes var ventrikelcancer, alltså cancer i magsäcken.

Dyspné var ett annat symtom som ofta nämndes. Om behandlingen var framgångsrik så att vätskan i lunsäckarna (pleuravätska) minskade, kunde dyspnén också avta.

Fatigue (trötthet) är en vanlig biverkan vid cytostatikabehandling men cancerläkarna påpekade att i framgångsrika fall kan den allmänna tröttheten till och med minska. Det gällde en mindre del av patienterna och framför allt vissa diagnoser.

Symtomkluster

Vid vissa cancerformer ser man ofta kluster av symtom. Till exempel vid återfall av huvud-halscancer kan patienter drabbas av både smärta från kranialnerver, cancersår, luktproblem, svullen tunga som gör att man nästan inte kan stänga munnen, sväljproblem. I framgångsrika fall kunde de flesta symtom minska samtidigt och ge åtminstone tillfällig lindring.

Sammanfattning

I tidig palliativ fas hoppas de flesta på att behandlingen ska åstadkomma livsförlängning, vilket också många gånger är möjligt. Det man kanske inte vågar hoppas på är att i en del fall kan behandlingen faktiskt minska symtom som smärta, illamående, trötthet och dyspné, framför allt i början av behandlingarna. Ju längre behandlingarna pågår, desto mindre blir chansen.

Referenser

- Strang P, Bergqvist J: Does palliative chemotherapy provide a palliative effect on symptoms in late palliative stages? An interview study with oncologists. *Acta Oncologica* 2017; 56; 1258–1264